Praktik

i professionsbacheloruddannelser

Udfordringer, erfaringer og gode råd

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Praktik

© Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma
efter Dansk Sprognævns anbefalinger

Bestilles hos:
Alle boghandlere eller på EVA's hjemmeside
www.eva.dk

40,- kr. inkl. moms
ISBN 87-7958-278-8
Foto: Scanpix/Thorkild Amdi

Indhold

Forord 5

1 Resumé 7

2 Indledning 11

2.1 Metode 12

2.1.1 Gruppering af praktikforløb 12

2.1.2 Rekruttering 13

2.1.3 Repræsentativitet 13

2.1.4 Overvejelser om valg af metode 14

2.1.5 Afrapportering 14

2.2 Projektgruppe 14

2.3 Rapportens opbygning 15

3 Praktikforberedelse 17

3.1 Praktikfordeling 17

3.2 Målsætninger for praktikforløbet 19

3.3 Afklaring af forventninger 21

3.4 De studerendes forberedelse 22

3.5 Modtagelse på praktiksted 24

3.6 Udfordringer i praktikforberedelsen 26

4 Praktikforløbet 27

4.1 Læring i praktik 27

4.2 Refleksion over praksis 29
4.3 Styring og løbende kontakt 30
4.4 Vejledning i praktikforløbet 33
4.5 Normer på praktikstedet 35
4.6 Udfordringer i praktikforløbet 36

5 Efter praktikforløbet 39
5.1 Evaluering 39
5.2 Inddragelse af praktikerfaringer i undervisningen 43
5.3 Udfordringer efter praktikforløbet 44

6 Gode råd 47
6.1 Gode råd til uddannelsessteder 47
6.2 Gode råd til praktiksteder 51
6.3 Gode råd til studerende 53

Rapporter fra EVA 55

Forord

I disse år gennemgår samtlige professionsbacheloruddannelser en akkrediteringsproces hvor uddannelserne bliver vurderet ud fra en række kriterier for at afgøre om de kan tildeles professionsbachelortitlen. Et af de centrale kriterier i akkrediteringen handler om uddannelsernes praktik.

De foreløbige tilbagemeldinger på akkrediteringerne peger i retning af at praktikken på den ene side er uddannelsernes store styrke, men at den på den anden side er forbundet med en række udfordringer for uddannelser, praktiksteder og studerende.

Formålet med denne rapport er at lade praktikkens primære interessenter give deres bud på hvilke udfordringer de møder i forbindelse med praktikken, identificere løsningsmuligheder og videregive gode råd og anbefalinger til at tilrettelægge den bedst mulige praktik.

Rapporten er tænkt som inspirationsmateriale til udvikling og forbedring af praktikforløbene så de i endnu højere grad medvirker til at styrke de samlede uddannelsesforløb.

EVA retter en stor tak til de interessenter fra uddannelser og praktiksteder og til dimittender og studerende der gennem deres engagement og åbenhed har bidraget værdifuldt til denne rapport.

Christian Thune
Direktør for EVA

1 Resumé

Denne rapport handler om de udfordringer der er forbundet med forberedelse, afholdelse og opfølgning på praktik i professionsbacheloruddannelser. Rapporten bygger på i alt ni afholdte workshopper med deltagere fra uddannelsesinstitutioner, praktiksteder og dimittender eller studerende som har været i praktik.

Udfordringer inden praktikken
En del af de udfordringer der knytter sig til praktikforberedelsen, er af meget praktisk karakter. Det handler om hvordan praktikpladserne fordeles mest hensigtsmæssigt blandt de studerende, hvordan den studerende forbereder sig på mødet med praktikpladsen, hvordan den studerende modtages på praktikpladsen m.v. Derudover knytter der sig udfordringer af mere overordnet og principiel karakter som fx udarbejdelse af målsætninger for praktikken og samarbejdet mellem uddannelsessted og praktiksted.

En del af de udfordringer som knytter sig til praktikforberedelsen, kan håndteres ved netop at styrke samarbejdet mellem uddannelsesstedet og praktikstedet gennem en løbende og systematisk dialog. Derudover kan forberedelsen af praktikken kvalificeres ved at tage konkrete redskaber i brug, fx ved at stille (større) krav til de studerendes forberedelse og ved at opstille konkrete målsætninger for praktikken der er udformet som kontrakter mellem aktørerne. Endelig kan praktikstederne medvirke til at praktikken får et godt afsæt, gennem helt konkrete tiltag som formøder, informationsbreve og god modtagelse af den studerende.

Udfordringer i praktikken
For at praktikken bliver andet og mere end mesterlære i traditionel forstand, skal den studerende reflektere over praksis og forholde sin nye viden om praksis til den teoretiske undervisning på uddannelsesinstitutionen. Netop samspillet mellem teori og praksis er professionsbacheloruddannelsernes kendetegn, men det er også en væsentlig udfordring at opnå den ønskede synergieffekt mellem uddannelsens praktiske og teoretiske dele.

For at styrke den studerendes refleksion i praktikken kan der bruges forskellige redskaber, fx kan den studerende føre dagbog eller logbog i løbet af praktikken. Der kan også stilles opgaver i praktikforløbet som styrker refleksionen, eller uddannelsesstedet kan arrangere "indkald" i løbet af praktikken hvor de studerende i praktik mødes og diskuterer faglige og evt. individuelle udfordringer.

Når en væsentlig del af læringen i professionsbacheloruddannelserne foregår i praktik, skal de undervisere og vejledere som de studerende har kontakt med i løbet af praktikken, være kompetente til at løfte det uddannelsesmæssige ansvar de har. Det er dog langtfra alle praktikvejledere der har en formel vejlederuddannelse, og det er tilsyneladende en væsentlig udfordring for praktikstederne at stille kompetent og tilgængelig vejledning til rådighed for den studerende i praktikforløbet. Udfordringerne handler i denne forbindelse om vejlederens kompetencer, uklare retningslinjer for vejledningen, manglende anerkendelse af vejlederens arbejde og om økonomiske og tidsmæssige ressourcer.

Uddannelsesinstitutionens kontakt med den studerende i løbet af praktikken er i mange tilfælde utilstrækkelig og overfladisk. Eksempelvis benytter mange uddannelser sig af at en underviser/vejleder fra institutionen besøger de studerende i løbet af praktikken. Denne model bifaldes generelt, men kritiseres for ikke at have noget reelt indhold i praksis. For at sikre en styring af praktikken foreslås gensidigt forpligtende kontrakter med indhold og målsætninger der muliggør en efterfølgende fokuseret evaluering.

Udfordringer efter praktikken

Den studerende evalueres løbende gennem sit uddannelsesforløb og evaluerer også løbende undervisningen. Det samme gælder for praktikopholdet, og en del af de udfordringer der knytter sig til evaluering på de videregående uddannelser, såsom uhensigtsmæssige metoder og manglende opfølgning, findes også her.

For at styrke evalueringen af praktikken er det nødvendigt at definere hvad det er evalueringen skal bidrage med. Flere dimittender efterspørger eksempelvis at praktikstedets evaluering af dem går tættere på og mere eksplicit giver tilbagemeldinger på den studerendes stærke og svage sider. Hvis dette er hensigten, må evalueringen udfoldes skriftligt og/eller mundtligt i forhold til individuelle målsætninger som eksempelvis kan være udarbejdet i forbindelse med kontrakter.

De studerendes evalueringer af praktikforløbet lider tilsyneladende under at der generelt ikke bliver fulgt op på dem. Hvis praktikstedet ønsker at forbedre praktikforløbet for kommende studerende, må denne type evalueringer fokuseres i forhold til hvad praktikstedet er parate til at ændre eller justere, og hvad der realistisk set kan ændres.

For at den enkelte professionsbacheloruddannelse fremstår som en hel uddannelse og ikke som en uddannelse delt op i enkeltdele, er det væsentligt at skabe sammenhæng mellem den del af uddannelsen der foregår på uddannelsesstedet, og den del som foregår på praktikstedet.

Uddannelserne er bygget op med én eller flere praktikperioder ud fra en antagelse om at en del af læringen bedst tilegnes i praktik. Men for at hæve praktikken op til et niveau over mesterlære er det nødvendigt at trække praktikerfaringerne med i det videre uddannelsesforløb og at inddrage den læring som er foregået i praktikken, i den læring som foregår på uddannelsesstedet.

2 Indledning

Professionsbacheloruddannelser er professionsrettede og praksisnære. En del af læringen i uddannelserne skal ske i praksis, og det stiller en række særlige krav til både uddannelsesinstitutioner og praktiksteder. At sammensætte et uddannelsesforløb der har en hensigtsmæssig kobling mellem teori og praksis, er forbundet med større eller mindre udfordringer af praktisk, økonomisk og strukturel karakter.

EVA's forgænger, Evalueringscenteret, udgav i 1994 rapporten Praktik i videregående uddannelser. Flere af de udfordringer som rapporten behandler, er stadig aktuelle i dag. Det gælder fx samspillet mellem teori og praktik og forholdet mellem det at den studerende både skal lære noget, men samtidig præstere noget for praktikstedet. Der er med andre ord stadig behov for at fokusere på hvordan praktikken kan styrkes og forbedres og på hvordan de enkelte aktører hver for sig og i fællesskab kan håndtere udfordringerne i praktikkens forskellige faser.

Denne rapport omhandler de udfordringer der generelt er forbundet med praktikken i uddannelserne. Det betyder at der i særlig grad fokuseres på de problemstillinger som uddannelserne har tilfælles, og i mindre grad på de udfordringer der er specifikke for den enkelte uddannelse.

Vi har valgt at give ordet til en række af de aktører der til daglig arbejder med og har ansvaret for praktikken. Rapporten bygger på aktørernes diskussion af deres erfaringer med praktikken og deres bud på hvordan udfordringerne kan imødegås. Rapporten gengiver kun de enkelte aktørers personlige erfaringer og synspunkter, og der er således ikke tale om generelt repræsentative resultater af undersøgelsen.

Da rapporten omhandler praktikkens udfordringer og i den forstand har fokus på de problemer der kan opstå i forbindelse med praktik, er det vigtigt at understrege at den generelle holdning på tværs af grupperne var at deltagerne er glade for praktikken og generelt ser det som en styrke ved professionsbacheloruddannelserne at praktikken spiller en central rolle.

De kriterier som EVA anvender i forbindelse med akkrediteringerne af uddannelserne, er ikke ekspliciteret i undersøgelsen da det har været en grundlæggende intention at aktørerne frit kunne diskutere de udfordringer de støder på i forbindelse med praktikken.

2.1 Metode

Gad's Research and Reflexions har med løbende sparring fra EVA gennemført ni workshopper a tre timers varighed som en variant af fokusgruppeinterviewmetoden. Deltagerne i workshopperne har i en dynamisk proces diskuteret og fremlagt deres erfaringer med praktikforløb og sammen arbejdet på at udvikle idéer til forbedringer. Herunder har deltagerne fået til opgave i mindre grupper at udarbejde og fremlægge tre plancher om positive og negative oplevelser knyttet til før, under og efter praktikken. I hver workshop har en moderator styret diskussionens retning, men moderatoren har haft en mindre fremtrædende rolle til fordel for deltagernes selvstyring og kreativitet. Workshopmetoden blev valgt for at give plads til at deltagerne kunne udveksle erfaringer og udvikle kreative idéer i fællesskab.

En workshop adskiller sig fra en almindelig fokusgruppe ved:
- at den varer 3 timer, mens en fokusgruppe typisk varer 1½-2 timer.
- at der er bedre tid til at diskutere i dybden og få alles synspunkter frem.
- at der arbejdes i undergrupper med d
- diskussion og opgaveløsning.

2.1.1 Gruppering af praktikforløb

Et praktikophold kan være lønnet/ulønnet, kort/langt, placeret tidligt/sent i uddannelsesforløbet, selvvalgt/tildelt af uddannelsesinstitutionen, og det kan være mere eller mindre spredt ud over det samlede uddannelsesforløb. Desuden varierer praktikopholdene i forhold til parametre som praktikstedets modtagelse af den studerende, samspillet mellem uddannelse og praktiksted, vejledningsformen på praktikstedet, evalueringsform og en lang række af andre faktorer.

EVA har specielt til denne undersøgelse valgt at gruppere praktikforløbene ud fra deres tidsmæssige udstrækning og placering i uddannelsesforløbet. Det skyldes at disse forhold giver forskellige udfordringer til uddannelserne. Fx har en uddannelse med mange korte praktikforløb andre udfordringer omkring samspillet mellem teori og praksis end uddannelser der har ét langt forløb. Hensigten med grupperingen er foruden at indfange et bredt spektrum af udfordringer også at favne uddannelserne bredt så rapporten kan tjene som inspiration for mange professionsbacheloruddannelser.

Opdelingen har resulteret i tre cases:
- **Case 1** dækker uddannelser med **mange korte praktikforløb**.

- **Case 2** dækker uddannelser med **få og evt. længerevarende praktikforløb**.
- **Case 3** dækker uddannelser med **ét længerevarende praktikforløb**.

I hver case er der blevet gennemført tre workshopper med henholdsvis uddannelsessteder, praktiksteder og dimittender/studerende, og der har deltaget mellem seks og elleve personer i hver workshop. Workshopperne er blevet gennemført gruppevis så deltagerne frit kunne diskutere og fremlægge eventuelle kritikpunkter af de øvrige grupper. Derudover har det givet mulighed for at sammenligne gruppernes, fx dimittendernes, vurderinger på tværs af cases.

Nedenfor fremgår det hvilke uddannelser der er i de tre workshopgrupper.

Workshopgrupper

Praktikmodel	Deltagende uddannelser/praktiksteder/dimittender
Mange korte praktikforløb Case 1	Lærer, fysioterapeut, sygeplejerske, ernæring og sundhed, radiograf
Få og evt. længerevarende praktikforløb Case 2	Bioanalytiker, pædagog, jordemoder, socialrådgiver
Ét længerevarende praktikforløb Case 3	Diplomingeniør (bygning og produktion), journalist, tekstile fag og formidling, grafisk kommunikation

2.1.2 Rekruttering

Deltagerne er rekrutteret ud fra følgende kriterier:

- Deltagere fra uddannelsessteder og praktiksteder er involveret i at fastlægge indholdet af praktikforløbene og herudover gerne i administrationen af dem. Der deltager maksimalt to personer fra hvert uddannelsessted og praktiksted i de enkelte workshopper.
- Dimittenderne har været i praktik efter den ordning der er gældende på de pågældende uddannelsessteder på tidspunktet for workshoppernes afholdelse. Gruppen indeholder også enkelte som stadig er studerende, men som har afsluttet deres praktikforløb. I rapporten omtales gruppen som "dimittenderne", men ved direkte citater fremgår det om der er tale om en dimittend eller en studerende.
- Generelt er det tilstræbt at rekruttere deltagere der har et engageret forhold til uddannelsernes praktikforløb.

2.1.3 Repræsentativitet

Undersøgelsen omfatter i alt 84 deltagere fra 14 forskellige uddannelser, men da undersøgelsen er kvalitativ, er den ikke repræsentativ i statistisk forstand. Undersøgelsen er ikke repræsentativ for den enkelte uddannelse, og der kan heller ikke konkluderes fra undersøgelsens resultater til andre uddannelser end de deltagende.

Undersøgelsen er desuden gennemført i københavnsområdet og kan derved afspejle regionale forhold der ikke er repræsentative for andre dele af landet. Fx er der regionale forskelle på antallet af praktikpladser som institutionerne kan råde over.

2.1.4 Overvejelser om valg af metode

Undersøgelsens kvalitative tilgang er valgt for at kunne udforske de enkelte udfordringer i praktikforløbene i dybden. Med kvalitativ metode er der mulighed for en dybdegående analyse af hvordan deltagerne oplever udfordringerne, og hvordan udfordringerne kan imødegås for at forbedre praktikforløbene. Den kvalitative metode er ydermere en fordel i denne undersøgelse hvor deltagernes nytænkning og refleksion er et vigtigt element. Metoden tillader originale input og deltagernes selvstyring af diskussionen hvor en kvantitativ undersøgelse i højere grad ville have en lukket struktur.

Under kvalitativ metode er workshopmetoden valgt ud fra følgende metodiske overvejelser:

- En workshop skaber gode muligheder for at deltagerne kan reflektere og tænke nyt da der er ekstra tid til at komme i dybden, og da deltagerne i vidt omfang selv styrer processen.
- Workshoppens høje deltagerantal skaber gode muligheder for dynamik i diskussionen hvor mange meninger og input behandles, og hvor deltagerne kan inspirere hinanden.
- Workshopmetoden giver mulighed for undergruppearbejde. Det er hensigtsmæssigt i denne undersøgelse hvor emnet er omfattende og deltagernes baggrund forskellig. Undergruppearbejde kan skabe det nødvendige fokus og en konstruktiv og produktiv diskussion, og det er en måde at lede deltagerne til at gå i dybden med de forskellige diskussionspunkter.

2.1.5 Afrapportering

Rapporten citerer fra de gennemførte workshopper. Citaterne er anonymiserede så de henviser til cases frem for enkeltpersoner. I nogle tilfælde fremgår det af citaterne hvilken uddannelse deltageren refererer til, men institutionen eller praktikstedet fremgår ikke. Dette er primært gjort for at understrege at deltagerne udtaler sig på egne vegne på baggrund af erfaringer og visioner som ikke nødvendigvis er udtryk for den generelle holdning på den uddannelsesinstitution eller det praktiksted som deltageren kommer fra.

Når der i rapporten refereres til praktikvejleder, henvises til den vejleder som praktikstedet stiller til rådighed.

2.2 Projektgruppe

Projektet er gennemført af en projektgruppe fra EVA. Projektgruppens medlemmer er:

- Evalueringskonsulent Birgitte Grum-Schwensen
- Evalueringsmedarbejder Vibeke Holk Christiansen.

2.3 Rapportens opbygning

Rapporten er struktureret efter praktikforløbets faser. I kapitel 3 gennemgås den praktikforberedende fase og udfordringerne ved den. I kapitel 4 behandles selve praktikperioden, herunder læring og vejledning i forbindelse med praktikken. Kapitel 5 omhandler perioden efter praktikforløbet med fokus på evalueringen af praktikken. I kapitel 6 gives en række konkret råd til hvordan praktikken i professionsbacheloruddannelserne kan forbedres.

I bilagsrapporten Kvalitativ undersøgelse vedr. praktik i professionsbacheloruddannelserne uddybes undersøgelsens metode og kapitel 3-5.

3 Praktikforberedelse

Et velfungerende praktikforløb begynder allerede med forberedelsen. Jo bedre forberedt alle parter er inden forløbet, des større sandsynlighed for at praktikken bliver velfungerende og udbytterig for alle parter. Med praktikforberedelse tænkes her på fordeling af praktikpladser, udarbejdelse af målsætninger for praktikken, afklaring af forventninger, forberedelse og modtagelse på praktikstedet som er de temaer der bliver behandlet i dette kapitel.

3.1 Praktikfordeling

Der er stor forskel på hvordan uddannelser fordeler deres praktikpladserne, og det varierer også fra institution til institution. Nogle steder fordeles pladserne vilkårligt, fx ved lodtrækning. Andre steder skriver de studerende en prioriteret "ønskeliste" hvorefter institutionen fordeler pladserne. På uddannelser med ét langt praktikforløb er det udbredt at de studerende sender en ansøgning til det ønskede praktiksted og i nogle tilfælde bliver kaldt til ansættelsessamtale. I disse tilfælde begrænser institutionens rolle sig til at tage sig af de studerende som ikke selv har haft held til at finde en praktikplads.

Selvvalgte og tildelte praktikpladser

Flere dimittender fra uddannelser hvor de studerende selv skal søge praktikpladser, beskrev erfaringen med at skrive ansøgninger og gå til samtaler som vigtig og brugbar fordi situationen minder om den kommende jobsøgningssituation. Erfaringen kan være en god forberedelse til arbejdsmarkedet.

Dimittenderne fremhævede desuden at man bliver mere engageret og får en større ansvarlighed i forhold til praktikstedet når man selv at skal finde og søge praktikplads. At man selv har valgt praktikstedet, forpligter mere end hvis man får tildelt en plads, mente flere dimittender.

Omvendt gav andre dimittender og deltagere fra grupper med uddannelsessteder udtryk for at studerende der får tildelt en praktikplads, ofte til deres egen overraskelse oplever at de får et stort udbytte af praktikforløbet selvom de måske havde ønsket sig et andet praktiksted:

> *De studerende kommer ud på områder som de ikke umiddelbart har lyst til at vælge, og som de tror de aldrig vil komme til at beskæftige sig med (...), og så kommer de derud og opdager, gud, jeg har fundet den rette hylde i mit liv. Eller i hvert fald lærer et eller andet som de ikke vidste, var interessant. Det element der er i at de ikke bare helt frit kan vælge hvad de vil beskæftige sig med, det ser jeg uddannelsesmæssigt som en styrke.* (Uddannelsessted, case 2)

Hvilken model for tildeling af praktikpladser der er den mest optimale for den enkelte uddannelse, afhænger naturligvis også af om der er tale om ét langt forløb eller flere kortere. Overordnet kan man dog udlede af workshopperne at for de lange praktikforløb kan det være en fordel at de studerende selv søger praktikplads da disse forløb ofte (fx for diplomingeniører og journalister) i forvejen er lønnede og derfor baserer sig på et ansættelsesforhold.

Der er dog også fordele forbundet ved at uddannelsesinstitutionen selv fordeler pladserne. Det kan endda være en fordel for den studerende at komme i praktik inden for et område som umiddelbart ikke virkede tiltrækkende, men som kan vise nye facetter ved professionen.

Vejledning om valg af praktikplads

Mange dimittender i case 3, som er i én lang praktikperiode, mener at praktikfordelingen er afgørende fordi praktikken har stor betydning for deres faglige profil og fremtidige karrieremæssige muligheder. Derfor fremhævede dimittender at uddannelsen burde vejlede mere inden praktikken. Dimittenderne ønskede en samtale om karriereønsker og faglige styrker og svagheder så det ikke er tilfældigt hvilken retning studiet tager. Syv ud af ni deltagere i dimittendgruppen i case 3 ville gerne have haft mere vejledning inden praktikken. En dimittend beskrev den ønskede vejledning sådan:

> *En personlig samtale om hvor du skal hen, og hvad du har lavet af projekter. Læreren skal tage stilling til nogle af de produkter du har lavet. Det ville være det optimale.* (Dimittend, case 3)

Praktiksteders rolle i praktikfordelingen

Et andet tema i diskussionen om forskellige måder at fordele praktikpladser var at praktikstederne i case 1 og 2 generelt ønsker at få større indflydelse på hvem de får i praktik. Erfaringer med studerende som ikke er så egnede til det enkelte praktiksted, fører til stor frustration:

> *Vi oplever at nogle af dem som ikke er egnet til det her studium, optager pladser for nogen som måske ikke har så høje karakterer, men er bedre socialt udrustet til at komme ind i arbejdet.* (Praktiksted, case 3)

Praktikstederne efterspørger i den forbindelse mere dialog med uddannelsesstederne når de fordeler praktikpladser. Et konkret forslag er at bruge internettet i forbindelse med praktikfordelingen, fx ved at:

- De studerende opretter en profil af sig selv på uddannelsesstedets intranet som praktikstederne kan bruge til at orientere sig når de skal udvælge studerende til praktik.
- Praktikstederne opretter en profil som de studerende tilmelder sig.

Praktisk planlægning

På de uddannelser hvor uddannelsesstedet står for praktikfordelingen, kan den praktiske planlægning og koordinering af praktikken være en stor udfordring. Nogle uddannelser har mange praktikforløb, og det indebærer et stort planlægningsarbejde.

> *For menigmand er det vigtigt at gøre klart at det er et ufatteligt logistisk arbejde; der er mange aktører, mange deadlines der skal overholdes, og som ikke bliver det osv. Det er svært at skaffe fagligt relevante praktiksteder, og det kan være svært at matche de studerendes forventninger med de reelle muligheder. Omvendt kan det også være praktikstedet der har forventninger til bestemte typer studerende.* (Uddannelsessted, case 1)

Planlægningsarbejdet kan også være udfordrende for praktikstederne som forbereder de studerendes ankomst:

> *Vi er jo meget afhængige af at uddannelsesstedet tilsender antallet af studerende, at vi får praktiske oplysninger, pensumliste, semesterplan… det er vigtigt at de ting er klar.* (Praktiksted, case 1)

Hvis praktikstederne skal have mulighed for at forberede sig og gennemføre praktikforløbene, er det væsentligt at de til hele tiden er opdaterede mht. ændringer på uddannelsesinstitutionen som kan have direkte eller indirekte betydning for praktikken. Dette gælder både studieordningsændringer og de praktiske forhold i forbindelse med praktikken.

3.2 Målsætninger for praktikforløbet

I de tilfælde hvor der er løbende kontakt mellem uddannelsesstedet og praktikstedet i forbindelse med udarbejdelse og justering af målsætninger for praktikken, vurderes dette entydigt som positivt i alle grupperne.

Samtidig vurderer de fleste at samarbejdet ikke fungerer tilfredsstillende. Dimittenderne oplever bl.a. den manglende kommunikation når uddannelsessted og praktiksted har forskellige forventninger til hvad de studerende skal lære under praktikopholdet. Det kan føre til frustration og

mistillid og opfattes som resultatet af manglende kommunikation og samarbejde. En dimittend placerer ansvaret hos uddannelsesinstitutionen:

> *Kravene er ikke altid ens på de forskellige praktiksteder, og det må være skolens opgave at gøre klart for praktikstederne hvad der kræves, for det er skolen der er vores uddannelsessted. Der er nogle retningslinjer og nogle krav, og det er et problem hvis de fortolkes forskelligt.* (Dimittend, case 1)

Et praktiksted understregede også vigtigheden af klare målsætninger for praktikken:

> *Som klinisk vejleder er man meget afhængig af at vide hvis der sker ændringer i forhold til målsætninger eller pensum. Det skal vi have kendskab til, ellers hænger det ikke sammen med det vi tror de kan i praktikforløbet.* (Praktiksted, case 1)

Hvis der ikke er en klar og fælles forståelse af målsætningerne for praktikken, kan det være vanskeligt at evaluere praktikken. Det kan være uklart om den studerende har opfyldt målsætningerne, og evalueringen kan blive upræcis (se kapitel 5).

Kontrakter

Både uddannelsessteder, praktiksteder og dimittender fremhæver at målsætningerne skal omsættes til kontrakter, at de skal godkendes af både uddannelsessted og af praktiksted, og at målsætningerne skal være evaluérbare. Kontrakter blev anbefalet som et godt redskab til at forpligte alle parter og til at "tvinge" parterne til at forholde sig til praktikforløbets konkrete indhold og spørgsmålet om hvilke faglige kompetencer den studerende skal tilegne sig i løbet af praktikforløbet.

Formålet med kontrakterne er således*:*

- at sikre kvaliteten af praktikken, først og fremmest ved at eksplicitere kravene til praktikstedet
- at tydeliggøre at ansvaret for praktikken i udgangspunktet er et fælles anliggende
- at sikre at de studerende kommer i berøring med/løser opgaver inden for relevante områder og derved undgår meget ensidige praktikforløb
- at sikre fokus på at de studerende er i en læreproces, og at der dermed fokuseres på proces og refleksion frem for produkt.

Læs mere om kontrakter i afsnit 4.3.

3.3 Afklaring af forventninger

Dimittenderne efterspurgte også at de mere *uformelle* forventninger til praktikken blev tydeligere. En gruppe dimittender fra case 1 gav udtryk for at de havde manglet føling med praktikstedets forventninger og uskrevne regler forud for praktikken:

> *Det vi synes kunne være et plus, var hvis man fik information inden sin praktik så man vidste at man skulle ud på det her sygehus, og de vægter det her eller har de her krav til folk. Det er især det sociale (...). Det kan fx være fredagskage eller at de går ind for nogle bestemte metoder (...).* (Gruppefremlæggelse, dimittender, case 1)

Hvis den studerende er dårligt forberedt, ikke har fået information fra eller mødt vejlederen på praktikstedet og dermed ikke har haft mulighed for at afstemme forventninger og ønsker, kan forløbet komme uheldigt fra start:

> *Som skolelærer får man bare at vide hvor man skal hen, og først når man kommer derud, får man at vide hvilket klassetrin man får. Det er svært at lave kvalificeret forberedelse når du ikke ved om det er 3. klasse eller 8.* (Dimittend, case 1)

Formøder

I flere af grupperne fremhæves formøder som et nyttigt værktøj til at afstemme den studerendes og praktikstedets forventninger. Møderne kan have forskellig karakter alt efter praktikkens form og indhold, og der kan være tale om alt fra samtaler mellem den enkelte studerende og den ansvarlige på praktikstedet til informationsmøder med deltagelse af flere studerende.

> *(...) vi får lejlighed til at snakke sammen og vise rundt og præsentere for de kommende kollegaer. Så man lige har set hinanden inden den studerende starter. Det synes jeg er godt.* (Praktiksted, case 2)

> *Det skaber tillidsforhold og en vis tryghed når man allerede ved hvad man skal ud til i stedet for at man bare har et papir med et eller andet navn på.* (Dimittend, case 1)

Flere dimittender fremhævede derudover betydningen af at praktikstedet skriver til den studerende forud for praktikstart. Ud over at brevet typisk indeholder en række praktiske informationer, medvirker en skriftlig henvendelse til at den studerende føler sig velkommen på stedet (se afsnittet "Velkomstbrev" under 3.5).

3.4 De studerendes forberedelse

Det er vigtigt at den studerende har forberedt sig grundigt inden praktikforløbets start. Når de studerende selv ansøger om en praktikplads, har de ofte søgt information om praktikstedet inden. Andre steder får de studerende til opgave at skrive en rapport om praktikstedet ud fra de oplysninger de har mulighed for at indhente uden direkte at kontakte praktikstedet.

En dimittend sagde om forberedelsens betydning:

> *Jo bedre forberedt man er på et praktikophold, jo hurtigere kan man orientere sig. Man har set sin praktikvejleder, man har set stedet, og man har forberedt sine målsætninger, så man er allerede rimelig meget skruet ind på både de fysiske rammer, og hvor man selv er på vej hen. I stedet for at man bare bliver kastet ud i noget lige på og hårdt. Så er det ikke så konstruktivt i starten fordi man bare prøver at orientere sig fysisk og fagligt – og det er spildtid i praktik.* (Dimittend, case 2)

Forhåndsviden om praktiksted

Det er en stor fordel for praktikstederne når de studerende på forhånd har søgt information om stedet og på den måde vist interesse for praktikstedet. Et praktiksted udtrykte udelt begejstring for denne model:

> *Nogle af dem har faktisk lavet en rapport om uddannelsesstedet inden. De må ikke henvende sig til os, men de gør det på baggrund af de oplysninger de kan finde om os. Det er helt vildt godt når de har gjort det (…) det er simpelt hen super.* (Praktiksted, case 2)

Mange af dimittenderne er enige i at de studerende med fordel kan opsøge information om det kommende praktiksted, ikke mindst for at vise engagement og tage ansvar. Nogle dimittender foreslog at man på formaliseret plan kunne kræve at de studerende indsamler oplysninger:

> *Der skal foreligge udspecificerede krav til den enkelte person om at søge information, enten ved selv at søge eller at skolen leverer information så man ved hvad man skal ud til. Hvad er det for en arbejdsplads man skal ud på.* (Dimittend, case 1)

> *Vi skal jo også vise at det her vil vi gerne og have selvdisciplin, det er ikke kun praktikstederne, men at man lige tænker over det selv også.* (Studerende, case 1)

Samarbejde mellem uddannelse og praktiksted om forberedende undervisning

Et af praktikstederne havde gode erfaringer med at samarbejde med uddannelsesstedet om en forberedende undervisning der giver de studerende praktiske forudsætninger for at udføre nogle

af de opgaver det kommende praktikforløb vil indeholde. Økonomiske forhold kan dog delvist være en hindring for den type samarbejde:

> *Vi har forsøgt at indgå samarbejde med klinik og skole i den forberedende undervisning, og det er så også inden de kommer ud i praktik. Det foregår på skolen og handler om det man kan tage fat på med sine hænder – måle puls, blodtryk og hvordan man vasker en patient. Det synes jeg da er positivt, og det får vi jo så ikke betaling for.* (Praktiksted, case 1)

Målsætninger formuleret af de studerende

På nogle af uddannelserne, især inden for case 1 og 3, er en del af praktikforberedelsen at de studerende beskriver deres målsætninger for praktikken og reflekterer over deres faglige og personlige mål med praktikforløbet. Dette bliver – når det fungerer efter hensigten – et vigtigt redskab i praktikforløbet for den studerende selv, underviseren eller vejlederen på uddannelsen og vejlederen på praktikstedet. Den studerende kan bruge målsætningerne til at holde fast i hvilke kompetencer hun ønsker at styrke. Underviseren og praktikvejlederen får bedre mulighed for at fungere som den studerendes sparringspartnere, og endelig kan målsætningerne være et godt redskab i forbindelse med både den løbende og den afsluttende evaluering af praktikforløbet.

> *Det kunne være at den studerende skal reflektere og prøve at konkretisere sine mål så de bliver handlingsanvisende. At der bliver nogle mål der handler om tilegnelse af viden, nogle om at udføre ting og noget omkring den enkelte studerendes egen person.* (Uddannelsessted, case 2)

I workshopperne modtog flere uddannelser der ikke har erfaring med at lade de studerende udarbejde klare målsætninger forud for praktikforløbet, disse erfaringer positivt. Nogle grupper formulerede det som et løsningsforslag til at få en bedre praktikforberedelse. Også flere dimittender ser selvstændigt formulerede målsætninger som en god idé, fx for at motivere sig selv:

> *Man kunne lave en skriftlig målsætning fordi man så har noget at holde hinanden op på, også når man skal give en evaluering af praktikstedet senere hen så det kan blive bedre. Man skal som studerende selv lave en motivation, men så få den godkendt af sin vejleder og senere af praktikstedet.* (Dimittend, case 1)

> *Så man har en form for kontrakt at holde hinanden op på, så kan jeg ikke løbe fra det, og I har også skrevet under på at I kan give mig forudsætningerne for at være her.* (Dimittend, case 1)

Individuelle målsætninger vil altså kunne tjene flere formål. De kan være en del af forberedelsen inden praktikken, en hjælp til at bevare fokus i løbet af praktikken og endelig et redskab i forbin-

delse med den afsluttende evaluering. Det kræver dog at de individuelle målsætninger gøres forpligtende ved at både den studerende og praktikstedet skriver under på dem i en gensidig kontrakt.

Informationsdag
En dimittend i case 3 havde erfaring med at ældre studerende inddrages i praktikforberedelsen. Flere dimittender bifaldt idéen om at inddrage de ældre studerende fordi de har erfaringer fra deres praktikforløb som er brugbare for de studerende der står over for at skulle i praktik. Nogle dimittender i case 1 havde et ønske om at de ældre studerendes erfaringer anvendes mere systematisk og ensartet:

> *Altså, at man bruger dem der har været ude før, at man bruger deres vidensgrundlag. At det bliver mere struktureret, det videnserfaring der er. Så det ikke bliver sådan sporadisk med at så er der nogle der spørger nogle. Og så bliver det lidt tilfældigt hvad man får at vide.* (Dimittend, case 1)

Nogle af dimittenderne i case 2 og 3 foreslog en informationsdag hvor ældre studerende kan fortælle om deres praktikerfaringer. En informationsdag ville kunne nuancere de studerendes forestillinger om praktikforløbets indhold og give dem konkret viden om specifikke praktiksteder. Flere dimittender på tværs af cases fremhæver betydningen af grundig information om praktikstederne. Fx sagde en af dimittenderne:

> *Hvis du har fået tildelt et eller andet praktiksted du bare overhovedet ikke gider at være på (…), så ville det da være fedt at kunne snakke med nogen der havde været der, og som kunne åbne dine øjne for, jamen der sker altså også en masse spændende ting her som er positive.* (Dimittend, case 2)

3.5 Modtagelse på praktiksted

Det er vigtigt for de studerende at få en god modtagelse på praktikstedet. Modtagelsen har både konkret praktisk betydning og symbolsk betydning i forhold til at føle sig velkommen på stedet. Der er forskel på om der er tale om et praktikophold af få ugers varighed, eller om der er tale om et helt semester eller længere, men selvom forventningerne er forskellige alt efter praktikperiodens omfang, har modtagelsen på praktikstedet stor betydning for de studerende.

Det var et gennemgående tema blandt både praktiksteder og dimittender om den studerende modtages som praktikant eller som ny kollega.

Dimittender og praktiksteder var enige om at det er bedst at modtage den studerende som om vedkommende var en nyansat. At blive taget imod som en ny kollega og ikke som en studerende der ikke kan indgå på samme faglige niveau som de øvrige på stedet, får den studerende til at føle sig velkommen. En dimittend udtrykte følgende ønske som flere nikkede genkendende til:

> *(...) at praktikstedet ser praktikforløbet som en nyansættelse (...) så man ikke ser dem som praktikanter eller små hunde der løber efter sig, men som en ny kollega.* (Dimittend, case 2)

Det at blive modtaget som ny kollega indebærer ifølge nogle af dimittenderne også at der stilles krav:

> *(...) man bør sidestilles med en kollega – man ville jo heller ikke lulle en kollega igennem. Man skal stille krav.* (Dimittend, case 1)

Hvis de studerende ønsker at blive modtaget som nye kollegaer, må de betragte og møde praktikstedet som en ny arbejdsplads. I workshopperne med praktiksteder, særligt i case 1 og 2, kom det frem at flere havde haft oplevelser med studerende der efter deres mening ikke følte tilstrækkeligt ansvar over for praktikstedet.

Velkomstbrev

De tidligere beskrevne formøder er en god mulighed for at afstemme parternes forventninger til hinanden og for at få den studerende til at føle sig velkommen som ny kollega. Derudover havde flere deltagere positive erfaringer med velkomstbreve som en god måde at byde den studerende velkommen:

> *Men altså hvis praktikstedet ikke har vist interesse for én mens andre har fået at vide en måned i forvejen at de skal begynde, så mister man lysten lidt. Selvfølgelig skal vi vise interesse, men de skal da også være oppe på dupperne* (…) *Det kan være et lille brev der bare siger at vi glæder os til at se dig.* (Studerende, case 1)

Flere praktiksteder har gode erfaringer med at sende velkomstbreve til praktikanterne:

> *Vi vil jo gerne forberede os og de studerende på at de kommer, fx med introskrivelser – hvem er det der tager imod dem, hvor er det de skal hen, og hvad er det de skal udsættes for?* (…) *og gerne noget med at vi glæder os til at se jer og håber I får et godt praktikforløb.* (Gruppefremlæggelse, praktiksteder, case 1)

I et velkomstbrev har praktikstedet desuden mulighed for at præsentere praktikvejlederen, informere om planlagte eller faste møder mellem den studerende og praktikvejlederen og andet som

kan tænkes at være interessant for den studerende, herunder de sociale rutiner på arbejdspladsen.

3.6 Udfordringer i praktikforberedelsen

Mange af praktikforberedelsens udfordringer er af meget praktisk karakter. Det handler dels om hvordan praktikpladserne fordeles mest hensigtsmæssigt mellem de studerende, hvordan den studerende forbereder sig på mødet med praktikpladsen, hvordan den studerende modtages på praktikpladsen m.v. Derudover er der udfordringer af mere overordnet og principiel karakter som fx udarbejdelse af målsætninger for praktikken og samarbejdet mellem uddannelsessted og praktiksted.

En del af de udfordringer som knytter sig til praktikforberedelsen, kan håndteres ved at styrke samarbejdet mellem uddannelsesstedet og praktikstedet gennem en løbende og systematisk dialog. Derudover kan forberedelsen af praktikken kvalificeres ved at tage konkrete redskaber i brug, fx at stille (større) krav til de studerendes forberedelse og at opstille konkrete og forpligtende målsætninger for praktikken der er udformet som kontrakter mellem aktørerne. Endelig kan praktikstederne medvirke til at praktikken får et godt afsæt gennem helt konkrete tiltag som formøder, informationsbreve og en god modtagelse af de studerende.

4 Praktikforløbet

Dette kapitel gennemgår en række af de udfordringer der knytter sig til selve praktikforløbet, herunder forholdet mellem praktik og læring, refleksion over praksis, uddannelsesstedets styring af praktikforløbet og den løbende kontakt igennem praktikken, vejledning i praktikforløbet og normer på praktikstedet.

4.1 Læring i praktik

Der er forskellige opfattelser af hvor tæt på en reel arbejdssituation praktikken skal være. For nogle af deltagerne i undersøgelsen, særligt deltagere fra praktiksteder, var forskellen mellem den tidligere mesterlære og praktikforløbet som det ser ud i dag, et tilbagevendende tema i diskussionen af praktikforløbet. De fleste deltagere på tværs af cases gav i forbindelse med denne diskussion udtryk for at det bør fastholdes at de studerende primært er studerende i et læringsforløb. Dette skal respekteres, også når den studerende får løn i praktikken og således er i et mere traditionelt ansættelsesforhold. Der er dog forskellige opfattelser af hvad det vil sige at være i et læringsforløb.

Rutinearbejde

Nogle praktiksteder argumenterer for at erfaring med rutinearbejde er en del af formålet med praktikken eftersom rutinearbejde er en del af hverdagen på de fleste arbejdspladser:

> *Det er et skisma i vores uddannelser når der sker de rutineprægede ting i en arbejdssituation. Så siger mange at det ikke er god læring, men kære ven, det er en del af virkeligheden.* (Uddannelsessted, case 1)

Flere uddannelsessteder og mange dimittender lægger vægt på at den studerende ikke er ansat på lige fod med de andre på arbejdspladsen. Hvis de studerende skal udvikle professionelle kompetencer så de bliver i stand til at udøve professionen, skal de afprøve forskellige ting og have plads til at lære og udvikle sig. Nogle dimittender har haft oplevelsen af at deres praktikforløb i for høj grad har været præget af rutinearbejde.

(…) *praktikken er jo ikke en del af virkeligheden på den måde* (…) *Det er okay at deltage i de her daglige rutiner der er på en arbejdsplads, det skal man jo. Men hvor fedt er det at sidde hver dag fra klokken elleve til klokken fire og [skrive journaler]. Det får jeg jo ikke noget baggrundsviden af overhovedet*. (Dimittend, case 2)

Dimittenderne er generelt meget bevidste om at praktik adskiller sig grundlæggende fra mesterlære og arbejde, og de lægger vægt på at der skal være mulighed for refleksion i praktikforløbet. Fx sagde en studerende:

Jeg er jo ikke så naiv at jeg tror jeg kan nøjes med fire patienter på en dag når jeg er færdig. Men jeg kan ikke rumme det nu, og jeg kan jo heller ikke nå at reflektere på samme måde over det inden jeg går ind til en patient. (Studerende, case 1)

Ansvar og læring

Dimittender i alle cases lægger vægt på at de skal kunne afprøve den teori de har lært, og nok så væsentligt at afprøve sig selv i professionen. De oplever derfor at det er positivt og både fagligt og personligt udviklende at få tildelt reelle opgaver og ansvar.

Hvis det jeg lavede, ikke var ordentligt, så faldt husene sammen, og de havde ikke altid tid til at rette det igennem, så det skulle være i orden, og de stolede rimelig meget på mig. (Studerende, case 3)

Men tildeling af ansvar kan også have den modsatte effekt. I nogle tilfælde bliver de studerende en del af arbejdspladsens normering, og er der i forvejen travlt, får praktikanten ansvar for opgaver som anses for mindre attraktive. Flere af dimittenderne problematiserer således at praktikanterne i nogle tilfælde opfattes som en reel arbejdsressource frem for at være i et læringsforløb hvor fokus ikke er på det endelige produkt af den studerendes arbejde, og hvor der er plads til at afprøve sin kunnen og fejle af og til.

Det er det med at holde fast i at det er et læreforløb, det skal de gøre på praktikstedet. Man skal tage ansvar, men have lov til at lave fejl. (…). Man skal nok komme ud og tage ansvar, men foreløbig er vi under uddannelse, og det skal der også være plads til. (Dimittend, case 3)

På tværs af grupperne argumenteres der for at praktikken skal ses som en del af det samlede studium, dvs. som et læringsforløb hvor der ikke først og fremmest er fokus på hvad den studerende kan yde, men på om den studerende tilegner sig professionelle kompetencer og generelt opfylder målsætningerne med praktikken. Tildelingen af ansvar og opgaver skal ske under hen-

syntagen til den studerendes læring og faglige udbytte for bedst muligt at sikre praktikforløbets faglige kvalitet.

4.2 Refleksion over praksis

Praktikken adskiller sig fra den tidligere mesterlære, bl.a. ved at være rettet mod at de studerende reflekterer over praksis i forhold til deres teoretiske viden. I workshopperne diskuterede deltagerne hvordan man kan sikre og styrke de studerendes refleksion i praksisforløbet.

Redskaber til refleksion

Det er forskellige krav og forventninger til den praktikrapport som den studerende udarbejder i forlængelse af praktikken. Det er dog et gennemgående krav at den studerende skal reflektere over praksis i rapporten.

Nogle uddannelsessteder (særligt inden for case 1 og 2) anvender dagbøger eller logbøger for at sikre at de studerende løbende reflekterer i løbet af praktikken. Formålet med redskaberne er at den studerende løbende skriver om de udfordringer og problemstillinger som hun støder på i praktikken, og om hvordan disse overvindes og løses. Personlige målsætninger for praktikken kan også være den røde tråd som den studerende løbende forholder sig til i dagbogen eller logbogen.

Nogle dimittender fremhæver at det kan være en håndgribelig måde at måle progression i forløbet. Fx kan det som i begyndelsen af praktikken forekommer vanskeligt og uoverstigeligt, senere opleves som rutine.

> *Vi skal skrive dagbøger for hver dag. Det var enormt sjovt. Og så kunne man også se at det der var svært, ikke var svært to måneder senere. Vi skulle gøre det fordi vi også skulle bruge det bagefter. Efter vores praktik skulle vi bruge de her praktikbøger til at bearbejde [praktikken].* (Dimittend, case 2)

Et andet redskab som bruges til at reflektere over praksis, er opgaveløsninger hvor de studerende tager udgangspunkt i en praktisk faglig problemstilling og kobler den med teori. Dette redskab anvendes mest i case 2 og 3.

> *Jeg synes det passede ret godt hos os at vi havde opgaver i stedet for fx det med logbøger – det tror jeg ikke rigtigt havde fungeret hos os. Det er lidt for praktisk, det man laver. I dag skal vi vide hvordan denne her maskine fungerer og bla, bla. Så det virkede fint at vi lavede nogle opgaver (…).* (Dimittend, case 2)

Indkald
Flere af deltagerne havde erfaringer med praktikindkald hvor de studerende i løbet af deres praktikperiode mødes på uddannelsesinstitutionen. Disse praktikindkald har forskellige mål og udformninger. Nogle steder afholdes de som faglige temadage eventuelt med mulighed for at også praktikvejlederen deltager. Andre steder mødes praktikanterne for at udveksle erfaringer og diskutere de udfordringer de møder i praktikken.

Udbyttet af indkaldene varierer tilsyneladende en del, men de kan være et nyttigt redskab til at få de studerende til at reflektere over egne erfaringer og samtidig give dem mulighed for at diskutere faglige problemstillinger med underviseren og deres medstuderende.

Gruppepraktik
På nogle uddannelser, eksempelvis på læreruddannelsen, er det almindeligt at praktikanterne sendes ud i grupper. Denne praktikform kan lette det administrative og logistiske arbejde i forbindelse med praktikken. Derudover kan gruppepraktikken betyde at den enkelte studerende har et forum for refleksion over teori og praksis og får mulighed for at spejle sig i sine medstuderende.

På den anden side kan gruppepraktikken betyde at den enkelte studerende får for lidt ansvar, ikke kommer tilstrækkelig tæt på praksis og får for lidt personlig sparring fra vejlederen.

> *(…) vi sad tit flere praktikanter, og det er jo ikke smart når man skal lære noget af de faste. Der var dage hvor der stort set kun var praktikanter på arbejde.* (Dimittend, case 3)

> *Vi har rigtig mange studerende ad gangen, og hvis der sidder for mange i en vagt (…) det siger sig selv at hvis der ikke er nogen opgaver til dem, så sidder de og falder hen, eller lærer ikke det de skal lære. Så det kan i hvert fald også være en ulempe.* (Praktiksted, case 2)

Der er dog flere eksempler på at gruppepraktikken kombineres med et individuelt forløb så fordelene ved begge modeller udnyttes. På store virksomheder og institutioner kan den enkelte praktikant have sin egen vejleder og samtidig mødes med andre praktikanter til fælles undervisning eller sparring.

4.3 Styring og løbende kontakt

Dimittender i alle tre cases anser det for vigtigt at uddannelsesstedet styrer praktikken, dvs. at uddannelsen dels stiller krav til praktikstederne, dels følger op på om kravene opfyldes. Det er især vigtigt i forhold til de praktiksteder hvor praktikken ikke fungerer optimalt, fx små steder

hvor der i praksis ikke er en praktikvejleder, eller steder hvor studerende bliver anvendt som "billig arbejdskraft".

På uddannelser med lange praktikforløb hvor praktikken i høj grad anses som en mulighed for at styrke den studerendes netværk og evt. mulighed for ansættelse efter endt uddannelse, fremhæver dimittenderne vigtigheden af at uddannelsesstedet stiller håndfaste krav til praktikstederne. I disse praktikforløb kan den studerende havne i en konflikt når de på den ene side ønsker at gøre et godt indtryk, mens de på den anden side stiller krav til praktikstedet.

> *Der er mange der oplever at man ikke har skolen bag sig før langt henne i forløbet. Hvis de* [uddannelsesstedet, red.] *ligesom kommer up front inden forløbet, så viser det at de står bag den studerende, og at de stiller nogle krav, og det er blevet gjort klart, at der er noget, man skal leve op til.* (Dimittend, case 3)

Flere af uddannelsesstederne på tværs af cases fremhæver at den løbende kontakt, herunder besøgene på praktikstederne, vigtig for at optimere samarbejdet og styrke sammenhængen mellem teori og praksis.

Også praktikstederne anser den løbende kontakt og evaluering som vigtig. De mener at uddannelsesstederne bør interessere sig mere for praktikstederne så uddannelserne bl.a. kan holde sig ajour med hvad der foregår i "den virkelige verden", dvs. på de arbejdspladser som de uddanner arbejdskraft til. Det er vigtigt for at uddannelsesstederne kan følge med i hvilke kompetencer arbejdspladserne har brug for.

Kontrakter mellem uddannelsessted og praktiksted

Et centralt element i uddannelsernes styring af praktikken er (uddannelses-)kontrakterne mellem uddannelsesstederne og praktikstederne, som også blev omtalt i forrige kapitel. Deltagere i case 1 og 2 og enkelte deltagere i alle grupper i case 3 betragter kontrakterne som et vigtigt styringsredskab. Flere af praktikstederne i alle cases lægger således vægt på at der er klare aftaler mellem uddannelsessted og praktiksted.

Enkelte uddannelsessteder i case 1 og 2 fremhæver desuden at de anvender kontrakterne til at sikre det faglige niveau på praktikstederne, dvs. ved at opstille klare mål for hvad de studerende skal lære, og hvad de skal igennem. Dette opleves som velfungerende. I case 1 er der et eksempel på et uddannelsesområde hvor det faglige niveau på praktikstederne generelt opleves som for lavt, og hvor uddannelsesstedet ønsker at hæve det faglige niveau op over "ren praksis".

Når praktikken skal være læringsrum og udvikle, så skal man selvreflektere, coache og vejlede og ikke bare få at vide at sådan gjorde jeg. Vi mener at de faste kontrakter er med til at sikre den faglige kvalitet. (Uddannelsessted, case 1)

I case 3 lader der dog til at være stor forskel på uddannelsesstedernes og dimittendernes oplevelse af i hvilket omfang der er behov for kontrakter, og hvor effektive kontrakterne er. Derfor bliver kontrakterne et emne der særligt diskuteres i case 3.

På et af praktikstederne/uddannelsesstederne i case 3 er kontrakterne udformet som en uddannelsesplan der beskriver praktikforløbet og dets indhold, herunder hvad den studerende skal igennem. Praktikstedet skal udarbejde uddannelsesplanen som uddannelsesstedet godkender. Uddannelsesstedet stiller bl.a. krav om at den studerende skal igennem en række forskellige arbejdsopgaver. Begge steder oplever at uddannelsesplanen fungerer efter hensigten.

Nogle dimittender beskriver dog forløb som slet ikke har levet op til uddannelsesplanen, herunder praktikforløb som har været meget ensformige fordi den studerende fx har fået opgaver som de fastansatte anså for mindre attraktive. Dimittender anfører i den sammenhæng at det i høj grad bliver op til den enkelte studerende at sige fra hvilket kan være svært for nogle. Her er oplevelsen at uddannelsesstedets opfølgning på uddannelsesplanen har været mangelfuld.

Blandt praktikstederne og uddannelsesstederne i case 3 synes flere deltagere at betragte kontrakterne som en formalitet med minimumskrav som man dårligt har læst fordi deltagerne er overbeviste om at de lever op til kravene. I gruppen med praktiksteder er den generelle holdning at der ikke skal gøres for meget ud af formaliserede krav fordi praktikken fungerer problemfrit for alle parter, og fordi formelle krav kan være vanskelige at leve op til. Formaliserede krav opfattes således som en unødvendig besværlighed i et system der opleves at fungere som det skal.

Besøg fra uddannelsesinstitutionen

I de lidt længere praktikforløb er det meget almindeligt at en underviser eller praktikkoordinator fra uddannelsen besøger den studerende på praktikstedet. Denne praksis er der på tværs af grupperne stor tilslutning til, men flere – særligt dimittenderne – giver udtryk for at besøgene ofte har en meget overfladisk karakter. Diskussionen bar præg af at nogle dimittender var meget kritiske og betragtede vejledningen som useriøs.

Skolens besøg under praktikken var ubrugeligt (…), for han kom og fik en kop kaffe og spurgte om det gik godt, og så gik han igen. (…) Det er også det jeg hører fra andre på mit semester, at besøgene fra skolen er useriøse. (Studerende, case 3)

Der kommer en lærer ud som burde være tilknyttet det emne man er ude i, men det fejler som det er nu, det er ikke nødvendigvis en lærer som har forstand på det man er ude i. (Studerende, case 3)

En dimittend som havde været i praktik i udlandet, havde heller ikke fundet kvaliteten af vejledningen tilfredsstillende:

Jeg ringede hjem en gang, og det var den kontakt jeg havde. Hvis man fortæller det går godt, så er han glad, og så er man selv glad. Han kunne godt lige stikke et spadestik dybere. (Studerende, case 3)

Blandt dimittenderne blev der flere steder efterspurgt et klarere mål med besøgene for at tydeliggøre hvordan besøgene medvirker til at øge udbyttet af praktikforløbet.

Der kommer en ud og kigger, men der mangler et mål for et besøg. (Studerende, case 1)

Det er et pseudobesøg. Personen er der, men man ved ikke hvorfor. Det må kunne gøres bedre, der er ikke nok i det. (Studerende, case 1)

De studerende er med andre ord glade for kontakten til uddannelsesinstitutionen, men opfatter den som mangelfuld og overfladisk.

4.4 Vejledning i praktikforløbet

Under praktikken får de studerende vejledning fra praktikstedet og nogle steder også fra uddannelsesstedet. I begge tilfælde er der delte meninger om kvaliteten af vejledningen og forskellige idéer til hvordan den kan forbedres. Der er dog bred enighed om at vejledningen, særligt fra praktikstedet, er af stor betydning for den studerendes udbytte af praktikforløbet.

Vejledning fra praktiksted

Vejledningen fra praktikstedet kan have mange forskellige former. Nogle steder er der en formelt udnævnt praktikvejleder, andre steder en "kollega" som på et mere løst plan har ansvaret for den studerende, og atter andre steder har lederen ansvaret. Der er stor forskel på hvor tæt forbindelsen mellem praktikvejleder og studerende er, og blandt dimittenderne i undersøgelsen var der stor forskel på hvor tilfredse de havde været med vejledningen. På tværs af grupperne er der enighed om at praktikvejlederen spiller en betydelig rolle i forhold til at den studerende får et godt og udbytterigt praktikforløb i både faglig og social henseende.

Udfordringerne ved vejledningen på praktikstedet handler om vejlederens kompetencer, uklare retningslinjer for vejledningen, manglende kommunikation med andre vejledere for at få sparring og ny viden, manglende anerkendelse af vejledernes arbejde og vejledernes manglende tid og engagement. Eller som en deltager fra et praktiksted udtrykte det:

> *… på negativsiden – der skulle være en fed streg under – manglende uddannelse, tid og ressourcer til vejlederne. Det er et kæmpestort problem*. (Praktiksted, case 2)

Praktikvejlederuddannelse

Indtrykket fra workshopperne er at vejlederne ikke uddannes godt nok, og deltagere fra alle cases fremhæver at det hæmmer et godt praktikforløb hvis praktikvejlederne ikke er uddannede til at vejlede.

> *Vi talte meget om kompetenceniveau. Først i forhold til det akademiske niveau, de sundhedsfaglige har det problem at deres vejledere har et for lavt akademisk niveau. Men også et spørgsmål om vejledningsfagligheden og fag-fagligheden for når praktikken skal være læringsrum og udvikle, så skal man selvreflektere, coache og vejlede og ikke bare få at vide at sådan gjorde jeg.* (Uddannelsessted, case 1)

Mange dimittender var kritiske over for vejledningen og havde haft oplevelser med praktikvejledere der ikke var klædt tilstrækkeligt på til opgaven og ikke havde tid nok til at vejlede:

> *Hvis der ikke er nogen der er uddannet til at tage sig af dig, er det jo ikke kvalificeret. De skal være uddannet til at der kommer nogle studerende med bestemte behov. Det kan godt være det er nogle enormt søde mennesker, men jeg har været et sted hvor de slet ikke kunne rumme mig fordi de var nyuddannede (…).* (Dimittend, case 1)

Ifølge praktikstederne er manglende tid og dårlig økonomi den primære årsag til at så få får en vejlederuddannelse. Nogle steder er det ganske enkelt ikke attraktivt at påtage sig praktikvejlederopgaven.

> *Jeg synes jeg har oplevet at de har for dårlige betingelser. De skal sådan set passe deres job som klinisk vejleder ved siden af et fuldtidsjob.* (Praktiksted, case 1)

I grupperne med deltagere fra praktiksteder i case 1 og 2 blev manglende anerkendelse angivet som en af grundene til at det kan være vanskeligt at rekruttere praktikvejledere. Et konkret forslag fra en gruppe var at vejlederne i højere grad anerkendes økonomisk. Derudover kan uddannelsesinstitutionen holde temadage med fokus på det ansvar det er at være med til at uddanne fremtidige kollegaer.

Praktikvejlederuddannelse er altså et nøgleord til forbedring af vejledningen i praktikken. Samtidig skal vejlederne have gode betingelser i form af tid og ressourcer for at kunne levere en god vejledning. Mht. vejledernes faglige niveau var der i case 2 et eksempel på et uddannelsesområde der stiller krav til at praktikvejlederne har taget et diplomkursus, og det opleves som en god måde at sikre at vejlederne er kvalificerede.

Praktikvejledernes engagement
Praktikvejledernes engagement var et generelt tema i diskussionerne om vejledningen fra uddannelsesstedet og praktikstedet. Mange dimittender havde gode oplevelser med engagerede vejledere, især når den studerende er tilknyttet en fast vejleder:

> *Jeg vil godt sige at jeg har oplevet at få inspiration fra en vejleder på praktikstedet, at jeg havde en enormt engageret vejleder.* (Dimittend, case 1)

Det blev fremhævet at det er vigtigt at praktikvejlederen er både personligt og fagligt engageret i den studerende, og at vejlederen især viser tillid til den studerendes evner fordi det er fagligt udviklende. Nogle dimittender havde oplevet det som negativt at de ikke blev tildelt større ansvar:

> *De siger fra skolen at man skal prøve at komme med til forældresamtaler osv. Men når jeg kommer tilbage fra en praktik, og de spørger hvad jeg har lært, kan jeg sige: Ikke noget, for de turde ikke tage mig med, og jeg måtte ikke noget.* (Dimittend, case 1)

Generelt efterspurgte dimittenderne i alle cases engagerede vejledere der går op i den studerendes læring og faglige udvikling, og som derfor tildeler den studerende reelle ansvarsområder.

4.5 Normer på praktikstedet

Flere praktiksteder i case 1 og 2 har erfaring med at praktikforløbet – foruden den faglige dimension – også handler om at lære hvad det vil sige at være på en arbejdsplads med de uskrevne regler og normer på stedet. En deltager fra et praktiksted i case 1 påpegede fx at de studerende må socialiseres og indordne sig den moral og de holdninger der er forbundet med faget og derfor også med praktikstedet:

> *(…) vores fag har også at gøre med en dannelse og en holdning til den metier vi har, nogle moraler og holdninger. Selvfølgelig er de studerende, men de er også nødt til at indordne sig.* (Praktiksted, case 1)

Praktik- og arbejdskultur kan støde sammen og resultere i konflikter i hverdagen:

> *De studerendes holdninger er ikke altid kompatible med det at have handlingskompetencer. Vi ser det sådan at man ikke kan få handlekompetencer ved at læse sig til det, man skal handle og være der når de tilbud tilbydes. Det kan være svært for dem at møde kl. 8 (…) det bokser vi da lidt med (…) der opstår nogle diskussioner om hvorvidt det er væsentligt man er der når opgaverne bliver uddelegeret, eller at man fx ikke tager sin cola med ind til en patient.* (Gruppefremlæggelse, praktiksteder, case 1)

Mange steder er der ingen mødepligt på uddannelsesstedet i modsætning til på praktikstedet, og det skal de studerende tilpasse sig. Flere praktiksteder refererede oplevelser med studerende der ikke føler tilstrækkeligt ansvar over for praktikstedet, og som derfor fx ikke ringer og melder afbud hvis de ikke kan komme.

Nogle af konflikterne er uundgåelige og naturlige fordi de bunder i at de studerende er i en læringsproces og endnu ikke er bekendt med alle de normer der gælder på praktikstedet og arbejdsmarkedet generelt. Andre konflikter kan være alvorligere, og praktikstederne efterlyser nærmere retningslinjer for hvordan de kan løses.

> *Det er utrolig vigtigt med klare aftaler mellem skolen og stedet, især hvis der er problematiske forløb. Det er positivt med klare aftaler.* (Praktiksted, case 1)

> *I gamle dage kunne man dumpe dem. Det kan man ikke længere, men der er også en grænse for hvad man vil være med til. Så står man i den situation, skal man ikke til at opfinde aftalerne og reglerne.* (Praktiksted, case 1)

4.6 Udfordringer i praktikforløbet

For at praktikken bliver andet og mere end mesterlære i traditionel forstand, er det væsentligt at den studerende reflekterer over praksis og forholder den nye viden om praksis til den teoretiske undervisning på uddannelsesinstitutionen. Netop samspillet mellem teori og praksis er professionsbacheloruddannelsernes kendetegn, men det er også en væsentlig udfordring at opnå den ønskede synergieffekt mellem uddannelsens praktiske og teoretiske dele.

For at styrke den studerendes refleksion i praktikken kan der bruges forskellige redskaber som fx at den studerende fører dagbog/logbog i løbet af praktikken. Der kan også stilles opgaver i praktikforløbet som styrker refleksionen, uddannelsesstedet kan arrangere indkald i løbet af praktikken hvor de studerende i praktik mødes og diskuterer faglig og evt. individuelle udfordringer.

Når en væsentlig del af læringen i professionsbacheloruddannelserne foregår i praktik, er det nødvendigt at de undervisere og vejledere som de studerende har kontakt med i løbet af praktikken, er kompetente og kan løfte det uddannelsesmæssige ansvar de har. Det er dog langtfra alle praktikvejledere der har en formel vejlederuddannelse, og det er tilsyneladende en væsentlig udfordring for praktikstederne at stille kompetent og tilgængelig vejledning til rådighed for den studerende i praktikforløbet. Udfordringerne handler i denne forbindelse om vejlederens kompetencer, at der er uklare retningslinjer for vejledningen, at vejlederens arbejde ikke bliver anerkendt, og at de økonomiske og tidsmæssige ressourcer er mangelfulde.

Uddannelsesinstitutionens kontakt med den studerende i løbet af praktikken er i mange tilfælde utilstrækkelig og overfladisk. Eksempelvis benytter mange uddannelser sig af at en underviser eller en vejleder fra institutionen besøger de studerende i løbet af praktikken. Denne model bifaldes generelt, men kritiseres for ikke at have noget reelt indhold i praksis. For at sikre at uddannelsesstedet kan have en passende kontrol med praktikken, foreslås gensidigt forpligtende kontrakter med indhold og målsætninger der bl.a. gør det muligt at evaluere forløbet bagefter.

5 Efter praktikforløbet

I perioden efter praktikforløbet er hovedudfordringerne at evaluere forløbet og at inddrage praksiserfaringerne i den teoretiske undervisning. For at uddannelsen skal være et samlet forløb med naturlig progression er det meget vigtigt at praktikforløbet og undervisningen på uddannelsesinstitutionen kobles sammen.

Dette kapitel fokuserer på hvad der sker efter praktikken, herunder evaluering af den studerende og den studerendes evaluering af praktikken samt inddragelsen af praktikerfaringer i undervisningen.

5.1 Evaluering

Evalueringen af praktikken går to veje. Dels skal praktikstedet evaluere den studerende, dels skal den studerende evaluere praktikforløbet.

Hvis ikke der er tilstrækkeligt klare mål for praktikforløbet, kan evalueringen blive besværlig. Det er svært at bedømme de studerende nøjagtigt hvis ikke der er tydelige målsætninger. Mange deltagere har i den forbindelse givet udtryk for at det er et generelt problem at evalueringerne er mangelfulde og overfladiske. En af udfordringer er at anvende den rigtige evalueringsmetode – på de sundhedsfaglige uddannelser er det fx en udfordring at finde en metode der kan måle personlige kompetencer som indlevelse og forståelse for patientens behov.

Evaluering af den studerende

I case 3 er der særligt mange dimittenderne der ikke synes at evalueringen af deres praktikforløb generelt fungerer godt. Disse citater illustrerer den generelle holdning i gruppen:

> (…) *det er overfladisk. Der er en der skal skrive at jeg har været der og har haft de fraværsdage, og så er der ikke andet fra arbejdsstedet. Så skriver vi selv en rapport som bliver givet til skolen, og den snakker vi om i ti minutter.* (Studerende, case 3)

Hos os afleverer man noget, og der bliver diskuteret kommaer, og man skulle jo koncentrere sig om indholdet i stedet. Man skulle tage en diskussion med ham der har vurderet dig i praktikken, og læreren fra skolen om hvad man har lært. (Studerende, case 3)

Det er grotesk at de vigtigste punkter er om man har lovligt fravær eller ikke lovligt fravær. Det er jo ikke den fysiske tilstedeværelse der er afgørende for om man har en god praktik eller ej. (Dimittend, case 3)

I case 1 og 2 er dimittender ikke lige så utilfredse med de evalueringer der foretages, men mange påpeger at evalueringerne på en række punkter kunne forbedres så de bliver mere brugbare for alle – den studerende, uddannelsesinstitutionen og praktikstedet. Nogle af dimittenderne påpegede fx at de ønskede bedre feedback og grundigere evaluering på baggrund af klarere kriterier:

Så er der et minus der hedder manglende opfølgning efter praktik. Ja, der er manglende evaluering bagefter. Man skal skrive et pædagogisk notat hvor man evaluerer sin praktik. Jeg spurgte hvad kriterierne var, og det var at den blev afleveret, men der ligger ikke krav til et fyldestgørende notat, og man får ingen ordentlig feedback på sine refleksioner. Det manglede der meget. (Gruppefremlæggelse, dimittender, case 1)

Dimittender efterlyser også en mere konsekvent opfølgning på praktikforløbet, fx at de skal kunne dumpe det:

Ja, vi har opsatte mål og evaluerer også på det, men der er ikke nogen der holder folk op på det. Der er meget stor forskel på hvilke konsekvenser der er, og det er et stort problem at man stort set ikke kan falde fra på vores studie (…) Det er også derfor folk ikke respekterer vores uddannelse. (Studerende, case 1)

Og så skal de føle sig rustet til at kunne vurdere og håndtere kritik af praktikanter. Jeg tror mange føler sig usikre på hvad der sker hvis de dumper eleven. Der skal være plads til at dumpe folk. (Studerende, case 1)

En anden dimittend tilføjer:

Man skal ikke føle det er synd for personen, det skal være mere professionelt. (Dimittend, case 1)

Som ovenstående citater indikerer, er der et generelt stort ønske blandt deltagerne om at kravene til den individuelle evaluering af den studerende skærpes. Flere dimittender giver udtryk for at evalueringen er for maskinel, og at de savner en mere personlig feedback fra deres praktiksted.

Evaluering af personlige kompetencer

Praktiksteder og dimittender i case 1 og 2 påpeger også udfordringer i forbindelse med evalueringen. Her handler det særligt om kompetencer som er essentielle for den professionelle udøvelse af faget, men som kan være meget vanskelige at måle. Vanskeligheden ved fx at måle en studerendes empatiske evner eller evne til at holde hovedet koldt i en situation hvor en patient er i fare, ved en eksamen kan betyde at evalueringen bliver upræcis og ikke måler det den skal. En studerende og en praktikvejleder fra case 1 sagde dette om det problematiske i at det er svært at evaluere personlige kompetencer:

> *Der er utrolig mange sygeplejersker der er frustrerede over at utrolig mange studerende ikke er kompetente til at være sygeplejersker. Nogle kan ikke tage kontakt til patienterne og magte de opgaver der er.* (…), *men du kan alligevel bestå den teoretiske opgave på skolen. Jeg har gået i klasse med en som er sygeplejerske nu, og jeg ville ikke have hun skulle være min sygeplejerske hvis jeg blev indlagt.* (Studerende, case 1)

> *Det her erhverv kræver mange personlige kompetencer, men der ligger faglige vurderinger hele vejen igennem, og det er et problem. (…) Hos os i evalueringen kan de jo godt forklare om praksis, og hvordan det gøres, men der kan være stor forskel på hvordan de så udøver den.* (Praktiksted, case 1)

En praktikvejleder fra case 2 forklarede at det er vanskeligt at evaluere i en eksamen om den studerende kan klare akutte situationer:

> *Men det er jo ikke til ved en eksamen at vurdere om en studerende er god til at klare en akut situation med en mor som tæskebløder og dør i løbet af fem minutter hvis ikke man gør noget. Nu sætter jeg tingene på spidsen, men sådan kunne det rent faktisk godt være. Og det kan man godt finde ud af til eksamen måske hvis man står med en plasticdukke, og man kan klø sig lidt i nakken og tænke: Hvad skal jeg nu gøre? Det er noget helt andet at stå på en fødestue (…).* (Praktiksted, case 2)

Det blev nævnt at de manglende klare målsætninger for praktikforløbet kan resultere i at evalueringen af den studerende i nogen grad beror på hvor godt den studerende i social henseende har passet ind på stedet:

> *Det ser ud til at de bliver vurderet på hvor gode de er til at finde den der rolle som studerende ude i praktikken, og ikke på hvor gode de er til det som måtte være målet med praktikken. Der kunne jeg godt tænke mig at målene var mere klare så vi kunne fjerne os fra den vurdering som handler om: Er du god til at være i praktik?* (Praktiksted, case 2)

Evaluering af praktikforløbet
En del af de problemer som kendetegner evaluering på de videregående uddannelser, gælder også for evaluering af praktikforløb. Flere af deltagerne gav således udtryk for at evalueringen ikke afdækker det som er den egentlige hensigt, at evalueringen bliver en form for tilfredshedsundersøgelse frem for at udvikle og forbedre den praktik som andre studerende senere skal igennem.

> *Der foregår rigtig meget evaluering, men jeg kunne godt efterlyse systematikken i det og det at bruge det fremadrettet og gerne andre evalueringsformer end kun de kvantitative. Fx er en tilfredshedsundersøgelse ikke så brugbar at arbejde videre med.* (Praktiksted, case 1)

Det kan være en udfordring at finde gode metoder til at evaluere praktikforløbet, og det er et kritikpunkt fra flere sider at evalueringsmetoderne er uhensigtsmæssige. Et eksempel på dette er brugen af kvantitative spørgeskemaer som ifølge nogle af deltagerne fra praktiksteder ikke er en fyldestgørende hvis evalueringen skal skabe udvikling. Fx sagde en deltager fra et praktiksted i case 1:

> *Det er jo meget kvantitativt. Det bliver sat op i kolonner, og det regnes for et redskab man kan bruge til noget* (…) *Vi kan ikke skabe udvikling på et kvantitativt plan. Det går ikke.* (Praktiksted, case 1)

En af de dimittender som har evalueret sit praktikforløb ved at udfylde et spørgeskema, gav udtryk for at nogle af spørgsmålene var irrelevante i forhold til det de studerende rent faktisk foretager sig i praktikforløbet:

> *Dårlige skemaer til evaluering, jeg har et skema der følger mig, og vi bruger en halv time med vejlederen efter, og det er godt, men skemaet, det er nogle mærkelige spørgsmål.* (Dimittend, case 1)

Det blev foreslået at nedsætte en gruppe af studerende der har været i praktik, til at gennemgå evalueringsskemaer og ajourføre dem løbende så de passer til den virkelighed de studerende oplever i praktikforløbet.

Opfølgning på evaluering
Deltagere i alle grupper fremhæver at opfølgningen på de studerendes evaluering af praktikken er helt centralt for at styrke og forbedre praktikken. Nogle er tilfredse med procedurerne for videreformidling af evalueringernes resultater og har oplevet at evalueringerne nytter, fx denne studerende:

Det positive er at stedet faktisk blev evalueret, og det fik konsekvenser. Der var nogle ting der blev evalueret negativt som faktisk fik konsekvenser til noget mere positivt. Så det var godt at se at det nyttede at evaluere. (Studerende, case 2)

Manglende opfølgning på evalueringerne er ifølge flere af deltagere et stort problem som fører til frustration og demotivering.

Nogle dimittender påpegede at koblingen mellem uddannelsessted og praktiksted er for vag, og at det har betydning for hvordan evalueringsresultaterne anvendes. Dimittenderne efterspurgte en større sammenhæng så evalueringerne videreformidles til de alle aktører som dermed får mulighed for at korrigere praktikforløbene hvis det er hensigtsmæssigt. En af dimittenderne har erfaring med hvordan man efter hendes mening kan skabe en god kobling mellem uddannelsessted og praktiksted:

Vi har lavet rollespil over det vi syntes var godt ved vores praktiksteder for at sætte det lidt på spidsen, og så får hele klassen erfaring med praktikken, og de ældre årgange bliver sendt ned til de yngre for at fortælle om deres praktik, og samtidig får underviserne indblik i hvad der foregår. Så opstår der en kobling. (Dimittend, case 1)

Fra flere praktiksteders side er der enighed om at der skal være større klarhed over og systematik i måden evalueringerne anvendes. Fx blev følgende påpeget:

Procedurerne omkring det skal være mere præcise (…) Vi opnår en eller anden form for evalueringstræthed, så det er også vigtigt at sende et signal om at det faktisk også er noget der skal bruges. (Gruppefremlæggelse, praktiksteder, case 1)

5.2 Inddragelse af praktikerfaringer i undervisningen

Nogle af dimittenderne havde positive erfaringer med at inddrage praksiserfaringer i undervisningen og havde oplevet fasen efter praktikforløbet som meget lærerig:

Da vi kom tilbage, brugte vi et halvt år på at evaluere forløbet, og det lyder af meget, men det var en perfekt måde at arbejde med praktik på. Vi brugte det virkelig meget i undervisningen og skrev en eksamen på baggrund af det. Man får det brugt hen over året og får en sammenhæng. (Dimittend, case 1)

Mange af dimittenderne lagde vægt på at den efterfølgende bearbejdning af praktikforløbet kan være spændende og derudover være med til at gøre det teoretiske stof mere spiseligt:

Når man nu havde været i praktik, så var det rart at have erfaringer med sig. Det gjorde teorien mere relevant, interessant og lettere at forstå. (Dimittend, case 2)

En af dimittenderne nævnte at aktivitetsniveauet i klassen var højere da praktikforløbet blev bearbejdet, fordi de studerende generelt var interesseret i at dele oplevelser og erfaringer:

Og så var det rigtigt positivt i den der praktikopfølgning at folk blev meget mere aktive i undervisningen fordi de havde alle de der erfaringer – folk vågnede sådan lidt op til dåd. Så var det så lidt svært at komme tilbage fra virkeligheden fordi man syntes nu havde man bare været ud at lave det der virkelig var vigtigt og helt centralt, og det var virkelig der det skete. (Dimittend, case 2)

Noget tyder dog på at andres erfaringer er mindre brugbare end dem som man selv har med sig fra praktikken:

Det med at ens erfaringer er vældigt gode, men det kan også være enormt anstrengende at sidde og høre på en masse af de andres. Det er ikke altid lige så let at bruge andres erfaringer – jeg har oplevet det og det – og så kan meget af undervisningen komme til at handle om alle mulige erfaringer i stedet for at få den teori som vi gerne vil have frem. (Dimittend, case 3)

Det blev med andre ord efterspurgt at bearbejdningen af praktikforløbet er mere dybdegående og mere fokuseret på at koble de indhentede erfaringer med relevante teoretiske perspektiver så bearbejdningen ikke alene handler om deskriptivt at formidle de enkeltes erfaringer videre.

5.3 Udfordringer efter praktikforløbet

Den studerende evalueres løbende gennem sit uddannelsesforløb og evaluerer også løbende undervisningen. Det samme gælder for praktikken. Nogle af de udfordringer der knytter sig til evaluering på de videregående uddannelser, såsom uhensigtsmæssige metoder og manglende opfølgning, findes også her.

For at styrke evalueringen i forbindelse med praktikken er det derfor nødvendigt at afstemme hvad det er evalueringen skal bidrage med. Flere dimittender efterspørger eksempelvis at praktikstedets evaluering af dem går tættere på og mere eksplicit giver tilbagemeldinger på den studerendes stærke og svage sider. Hvis dette er hensigten, må evalueringen udfoldes skriftligt og/eller mundtligt i forhold til individuelle målsætninger som eksempelvis kan være udarbejdet i forbindelse med kontrakter.

Den studerendes evaluering af praktikforløbet lider tilsyneladende under generel manglende opfølgning. Hvis praktikstedet ønsker at forbedre praktikforløbet for kommende studerende må denne type evalueringer fokuseres i forhold til hvad praktikstedet er parate til at ændre eller justere og hvad der realistisk set kan ændres.

For at den enkelte professionsbacheloruddannelse fremstår som en hel uddannelse og ikke som bestående af enkeltdele, er det væsentligt at skabe sammenhæng mellem den del af uddannelsen der foregår på uddannelsesstedet, og den del som foregår på praktikstedet.

Uddannelserne er bygget op med én eller flere praktikperioder ud fra en antagelse om at en del af læringen bedst tilegnes i praktik. Men for at hæve praktikken op over mesterlære er det nødvendigt at trække praktikerfaringerne med i det videre uddannelsesforløb og at inddrage den læring som er foregået i praktikken, i den læring som foregår på uddannelsesstedet.

6 Gode råd

I dette kapitel præsenteres en række gode råd til uddannelsessteder, praktiksteder og studerende der skal i praktik. Rådene udspringer af de workshopper der blev gennemført i forbindelse med denne undersøgelse. De retter sig mod forskellige udfordringer i forbindelse med praktikkens faser og omhandler både overordnede problemstillinger og forskellige praktiske forhold.

Selv om rådene er opdelt i faserne inden, under og efter praktikforløbet, er de udtryk for en cyklisk tilgang. Således vil evalueringen af praktikken fx have betydning for forberedelsen af kommende praktikforløb.

Ikke alle råd vil være lige relevante for alle uddannelser, men de kan forhåbentlig tjene som inspiration og afsæt til en videre diskussion af hvordan praktikken i professionsbacheloruddannelser kan styrkes og forbedres.

6.1 Gode råd til uddannelsessteder

Inden praktikforløbet

- En højere grad af formaliseret samarbejde mellem uddannelsesinstitution og praktiksteder kan være med til at sikre fundamentet for løbende samarbejde og dialog før, under og efter praktikforløbet. Beskriv fx i studieordningen hvilke møder der skal afholdes mellem de to parter, og hvilke tiltag der i øvrigt skal tages i praktikforløbets forskellige faser i forhold til at samarbejde om at tilrettelægge gode og velfungerende praktikforløb.

- Overvej muligheden for at lave udviklingsprojekter i fællesskab med praktikstederne.

- Udarbejd målsætninger for praktikken i fællesskab med praktikstederne.

- Udarbejd forpligtende kontrakter hvori kravene til indholdet i praktikken ekspliciteres. Kontrakten underskrives af uddannelsesstedet, praktikstedet og den studerende.

- Lad de studerende udarbejde supplerende faglige og personlige målsætninger for praktikken.

- Afhold jævnligt temadage, evt. i samarbejde med praktikstederne, og inviter praktikvejledere på besøg på jeres uddannelsessted så de får indblik i jeres hverdag.

- Del jeres viden ved at oprette fælles adgang til relevante oplysninger, fx ved at give praktikstederne adgang til (dele af) jeres intranet.

- Brug internettet i forbindelse med praktikfordelingen ved at de studerende opretter en profil af sig selv, og/eller at praktikstederne opretter en profil som de studerende kan tilmelde sig.

- Når de studerende selv finder og søger en praktikplads, får de øvet sig i at skrive en ansøgning.

- Det kan være en god idé at den studerende skal finde ud af så meget om praktikstedet som muligt (uden dog at kontakte stedet) og sammenfatte det i en mindre rapport.

- Afhold en informationsdag (evt. i samarbejde med repræsentanter for praktikstederne) hvor ældre studerende fortæller om deres praktikerfaringer.

- Sørg for at praktikstedet har alle relevante oplysninger i god tid inden praktikforløbet – det giver praktikstedet mulighed for at tage godt imod den studerende, og det er en værdsættelse af praktikstedets arbejde.

- Det styrker sammenhængen mellem teori og praksis hvis uddannelsen har god kontakt med praksis, fx gennem fælles udviklingsarbejde eller ved at afsætte tid til at følge praksis på praktikstederne.

- Udbyd praktikvejlederuddannelse eller indgå i dialog med andre udbydere om hvordan praktikvejlederuddannelsen og tillægskurser skal udformes.

- Sørg for at de studerende (særligt dem i ét langt forløb) får grundig vejledning inden de skal

vælge praktiksted.

Under praktikforløbet

- Tag ansvar for hele uddannelsen, også den del af uddannelsen der foregår i praktik.
- Giv hurtigt besked om ændringer, fx ændringer i antal studerende der kommer til praktikstedet, så begge parter er ført ajour og ikke oplever at spilde tid og kræfter.
- Opstil helt klare og evaluérbare læringsmål for praktikforløbet og forpligt alle parter så alle arbejder mod samme mål, og så den afsluttende evaluering af den studerende bliver præcis og dækkende.
- Stil krav til praktikstederne om at målsætningerne følges.
- Det er en god idé at en underviser eller praktikansvarlig fra uddannelsen besøger de enkelte studerende i løbet af deres praktikforløb, men besøget bør have et klart fagligt sigte, og det bør være tilrettelagt i forhold til det specifikke faglige område som den studerende arbejder med i praktikforløbet.
- Arranger indkald i løbet af praktikken hvor de studerende mødes og reflekterer over hvad de har lært, og diskuterer faglige og personlige udfordringer i forbindelse med praktikken.
- Kontrakter kan være en god og oplagt måde at holde hinanden fast på de aftaler der indgås i forbindelse med praktikforløbet.

Efter praktikforløbet

- Følg op på den studerendes evaluering af praktikstedet. Hvis der har været problemer under praktikforløbet, bør I altid følge op på dem for at sikre at der rettes op på uacceptable forhold for kommende praktikanter.

- Evaluer jævnligt de evalueringsmetoder I anvender, sammen med praktikstederne. Afdækker evalueringerne de forhold og de kompetencer som I anser for væsentlige?

- Skab sammenhæng mellem uddannelsens dele ved systematisk at inddrage den læring som er foregået i praktikken, i den undervisning der foregår på uddannelsesstedet.

6.2 Gode råd til praktiksteder

Inden praktikforløbet

- Overvej hvordan jeres samarbejde med uddannelsesinstitutionen kan styrkes. Er det fx muligt at gennemføre udviklingsprojekter i fællesskab?
- Inviter til en temadag hvor uddannelsesinstitutionens undervisere, vejledere og studerende får mulighed for få indblik i jeres praksis.
- Deltag aktivt i udarbejdelsen af målsætninger for uddannelsen og praktikforløb.
- Hav klarhed over målsætningerne med praktikforløbet så I arbejder efter samme målsætninger som uddannelsesinstitutionen. Indgå i dialog med uddannelsesinstitutionen hvis I er i tvivl om hvordan målsætningerne skal fortolkes.
- Fremlæg jeres forventninger og krav så de studerende kender dem tidligt i forløbet. På det mere uformelle plan kan det også være en god idé at oplyse om særlige praksisser på stedet så de studerende kan indstille sig og forberede sig på at skulle indgå i den sociale sammenhæng.
- Hvis det er muligt, så afhold et møde med den studerende inden praktikforløbet. Her kan I afstemme jeres forventninger til praktikken og fortælle lidt om arbejdspladsens kultur – herunder faglige og sociale normer og værdisæt.
- Send et informationsbrev til den studerende i god tid inden praktikforløbet.
- Prioriter uddannelsen af praktikvejledere.
- Anerkend praktikvejledernes indsats – om muligt økonomisk.
- Indgå i – eller skab – netværk for praktikvejledere.

Under praktikforløbet

- Modtag den studerende som I modtager (andre) nyansatte.
- Husk at den studerende er i et læringsforløb – stil krav, men giv også plads til fejl.
- Giv den studerende reelle opgaver og ansvar.
- Prioriter tid til vejledning og refleksion og undgå at rutinearbejdet sker på bekostning af den studerendes læring.
- Foreslå emner til de studerendes bachelorprojekter. Det kan styrke koblingen mellem uddannelsessted og praktiksted og udvikle og styrke praktikstedet fagligt.

Efter praktikforløbet

- Lad den studerendes evaluering af praktikstedet indgå i jeres løbende arbejde med at sikre og forbedre kvaliteten af praktikforløbene.
- Evaluer jævnligt de evalueringsmetoder I anvender, sammen med uddannelsesinstitutionen. Afdækker evalueringerne de forhold og de kompetencer som I anser for væsentlige?
- Inddrag de studerendes individuelle målsætninger i evalueringerne.

6.3 Gode råd til studerende

Inden praktikforløbet

- Få information om dit praktiksted på internettet og fra ældre studerende.
- Overvej hvilke faglige og personlige mål du har for praktikken. Du kan bl.a. gøre dig klart hvilke kompetencer du ønsker at udvikle.
- Fremlæg dine ønsker og forventninger ved et eventuelt formøde med praktikstedet.

Under praktikforløbet

- Mød dit praktiksted som du ville møde en ny arbejdsplads – udvis engagement og vis hensyn til de normer der er på stedet.
- Hav respekt for din midlertidige arbejdsplads og kolleger. Overhold mødetider og giv besked i god tid hvis du er forhindret i at komme.
- Det er en god idé hvis du skriver dagbog, logbog eller på en anden måde forholder dig skriftligt til praktikforløbet og de udfordringer du støder på. Her kan du også løbende forholde dig til dine faglige og personlige målsætninger.
- Gør praktikvejlederen opmærksom på hvilke områder du gerne vil vejledes mere i – sig til hvis du ikke har forstået en instruktion eller forklaring.
- Diskuter mulige emner for bacheloropgaven med din praktikvejleder eller andre på praktikstedet. Det kan være at der er specifikke problemstillinger som de har behov for at få belyst, og som kunne være relevante at beskæftige sig med i bachelorprojektet.

Efter praktikforløbet

-
- Husk at din evaluering af praktikken er et vigtigt redskab for din uddannelsesinstitution og for praktikstedet til at forbedre praktikken for kommende studerende.

- Hvis du har skrevet dagbog eller logbog undervejs i forløbet, kan du bruge den i forbindelse med evalueringen. Fik du indfriet dine forventninger og mål? Hvad gik godt/mindre godt?

- Fortæl din praktikvejleder at du ønsker sparring og evaluering af dine faglige og personlige målsætninger.

Rapporter fra EVA

Danmarks Evalueringsinstitut offentliggør løbende evalueringsrapporter, undersøgelser, foldere mv. om emner der ligger inden for instituttets arbejdsfelt: evaluering og kvalitetsudvikling af undervisning og uddannelse på alle niveauer i uddannelsessystemet.

Instituttet gennemfører både projekter af egen drift og som indtægtsdækket virksomhed, dvs. hvor en rekvirent betaler EVA for at påtage sig opgaven.

Her finder du EVA's udgivelser
Alle EVA's udgivelser kan læses og downloades på instituttets hjemmeside, www.eva.dk. Trykte eksemplarer kan bestilles gennem din lokale boghandel eller ved at sende en e-mail til Nordisk Bog Center på adressen ekspedition@nbcas.dk med følgende oplysninger:

- Udgivelsens titel og ISBN
- Dit navn og adresse
- Evt. navnet på din institution og dens EAN.

Rapporter om rekvirerede projekter vil dog typisk ikke kunne købes i trykt form, men kun kunne hentes på EVA's hjemmeside.

Priser
En evalueringsrapport koster typisk 30 eller 40 kr. Hertil skal ved bestilling hos Nordisk Bog Center lægges et gebyr, mens bestillinger hos boghandleren er gebyrfri.

Aktuelle rapporter
EVA's seneste udgivelse på grundskoleområdet:

- *Skolefritidsordninger – mellem skole- og fritidspædagogik,* januar 2006, ISBN 87-7958-264-8

EVA's seneste udgivelse på ungdomsuddannelsesområdet:

- *Pædagogikum i det almene gymnasium,* februar 2006, ISBN 87-7958-262-1

EVA's seneste udgivelse på det videregående uddannelsesområde:

- *Akkreditering inden for det videregående uddannelsesområde - dansk og international praksis,* marts 2006, ISBN 87-7958-267-2

EVA's seneste udgivelse på voksen- og efteruddannelsesområdet:

- *VUC Avu og enkeltfags-hf,* juni 2005, ISBN 87-7958-234-6

EVA's seneste tværgående udgivelser:

- *Engelsk i det danske uddannelsessystem – overgange og sammenhænge,* december 2005, ISBN 87-7958-259-1

- *Videregående engelskuddannelser* – kompetencer, undervisnings- og eksamensformer, december 2005, ISBN 87-7958-999-5.